Nyborg 23 oktober

Framtiden väntar ikke

Observera!!

- Vägledning har olika förutsättningar och innehåll beroende på åldersgrupp, lokala förutsättningar, vägledarnas prioriteringar etc
- Framtiden är inte en kristallkula utan en hel rad kristallkulor
- Förändring är inget självändamål
- Skilj på drömmar och verklighet – bägge bör hållas vid liv
- Världen är inte svart eller vit, se gråtonerna
- Insikt, utsikt, framsikt gäller även för vägledarna

Då eller nu? - Danmark, Sverige, England

- Vejledernas vaesentligeste funktion er at give informationer,"matche" interesser, forudsaetninger og krav og ordne ting af teknisk/organisatorisk art
- Vejlederna bruger mest tid til at varetage administrative funktioner
- Det er overvejende tale om uddannelsesvejledning på kortere sigt fremfor erhversorientering på laengere sigt
- Vejlederna tager sig ikke mest af de elever, der har de största vanskeligheder
- Der er store forskelle på de enkelte vejleders praksis
- Der er ringe overensstemmelse mellem mål og idealer
- Andre grupper har ringe kendskap til vejledningens formål
- Vejlederna oplever vanskeligheder med at få laererna til at föle et ansvar for vejledning og orientering
- Vejledningen bygger på forestillinger om frie, fornuftige valg
- Öget professionell holdning betyder mindre orientering mod systemet

Det svenska landskapet – og lidt av det Danske??

- Svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Gymnasieskolan inträdesbiljett till arbetsmarknaden. 25 % av de unga (NEET) i riskzonen.
- Arbetsmarknaden och utbildningsmarknaden or alltför långt ifrån varandra.
- Starkt ökat antal flyktingar och asylsökande till Sverige – med blandad bakgrund och värderingar
- Mantrat är valfrihet och ibland alltför många alternativ . Elever föredrar alternativ som är "sjov" framför alternativ med goda jobbmöjligheter
- Dålig matchning mellan arbetslivets behov och ungdomars drömmar – samhällsekonomiskt dilemma
- Ny teknologi – hvad betyder det? Eliza!

IAEVG 2018

- Digital kompetens – IKT i centrum
- Mångkulturell lyhördhet – kulturell känslighet
- Rättviseperspektiv – social justice
- Lärandeperspektivet i centrum
- Karriärteorier – för vem, vems perspektiv?
- Vad är vägledarprofessionen?
- Medvetenhet om balansrollen (i skärningspunkt mellan individ och samhälle)
- Olika villkor världen över
- Multiinstrumentalist – behärskar många uttrycksformer och metoder

Ur balans eller...

- De jobbidéer som föreslås av 7-åringar överenstämmer till stor del med vad 17-åringar drömmer om
- **Stereotyper** i form av genus sätts vid **tidig ålder**
- Familj, TV, radio och film påverkar barn mest
- Det finns ett behov av **fler och skiftande rollförebilder** från tidig ålder
- Ungdomars **framtidsdrömmar är inte i balans med kommande arbetskraftsbehov** vilket kan få allvarliga konsekvenser i framtiden
- (Drawing the future, OECD m fl 2018)

Elevers valutrymme

Här väljer många

	Kända		**Okända**	
	Tänkbara	Otänkbara	Tänkbara	Otänkbara
Möjliga				
Omöjliga				

Udfordringer och dilemmaer - hvordan...

- Hvordan inspirerar och motiverar vi unga och voksna for at gå framåt?
- Barn och ungdomars handlingshorisont formas tidigt. Hvordan vidgar vi dessa?
- Hvordan ger vi ungdomar og voksna självkännedom och självkänsla?
- Hvordan organiserar och strukturerar vi våra insatser?
- **Hvordan är vår professionalitet? Hur beskriver vi den för andra?**
- Kan vi skilja mellan formuleringsarenan (mål, lagar etc) och utförandearenan?
- Hvordan kan vi ge våra elever ett kritiskt och framtidsinriktat perspektiv?
- Hvordan balanserar vi mellan individ- och samhällsbehov?
- Hvad behöver vi av- eller utveckla i våra jobb?

Det komplexa mönstret (Watts, 1980)

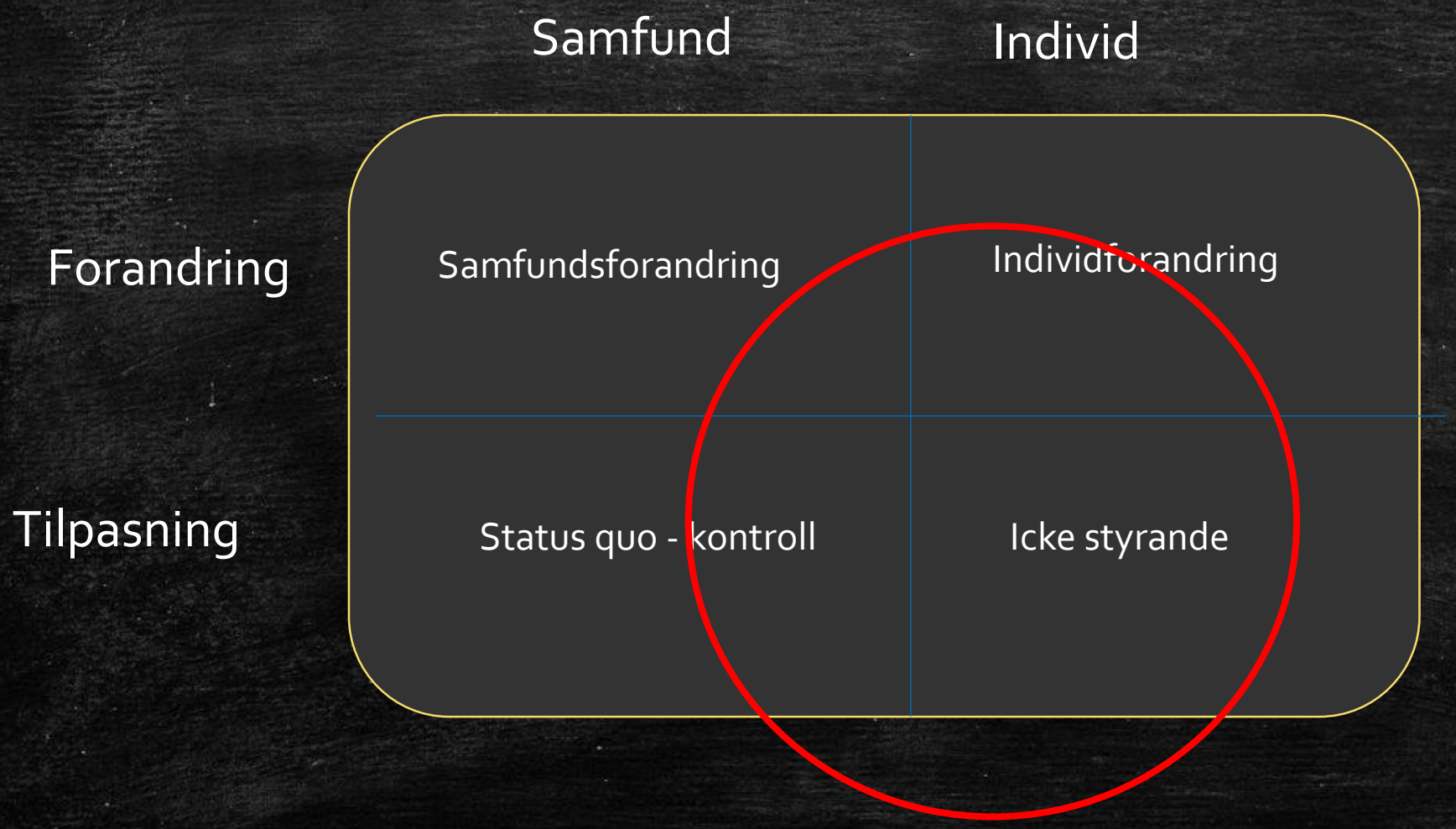

Var är du och var vill du vara?

- I vilken box placerar du ”samfundets” vejledning?
- I vilken box placerar du din nuvarande vägledning? Varför?
- I vilken box vill du placera din vägledning om du bestämmer? Varför?

Balanskonstnärer – eller motsättningar

- Hur klarar vi balansen individbehov – samhällsbehov?
- Hur hanterar vi spörsmålet "vad synes du jag skall välja"?
- Hur balanserar vi mellan behov att diskutera framtida utbildningar och "vad vill jag med mitt liv"?
- Hur balanserar vi mellan reklam, marknadsföring och allsidig information
- Hur balanserar vi mellan….
- Husk gråzoner – världen är ikke sort eller hvit

Hvordan er en sygeplejers professionalism??

”Världens sämste vägledare” eller en spegel av samhällsutvecklingen

Ram Wallace, Newcastle, England utnämnde sig själv till världens sämste vägledare.

Orsak 1: Vid ett samtal med Alan Shearer avrådde han honom från att satsa på fotboll som en karriär. Alan Shearer blev senare en av Englands högst avlönade spelare och landslagsman i många år.

Orsak 2: Vid ett samtal med Mark Knopfler avrådde han honom från att satsa på musiken då det knappast ger mat för dagen. Mark Knopfler och Dire Straits tjänade på kort tid betydligt mer ”än mat för dagen”.

Förklaring: Ram Wallace ansåg i efterhand att han var formad av den tidens industrianda. ”Du måste skaffa dig ett hederligt yrke och försörja dig”. Wallace var verksam i en typisk industriort i England, Newcastle, där dessa värderingar var självklara.

Vilka värderingar uttrycker dagens vägledare?

Vägledarnas dilemma

” …förstå och ge råd, men inte påverka. - - - De [vägledarna] skall inte säga att detta är bra för då blir det lätt att man gör så. Om de gör tvärtom är det inte bra, för då är det som om de inte bryr sig om en. - - - Det är bättre med någon som bryr sig om men inte för mycket, va…”

Kärnkompetenser (Nice, 2016)

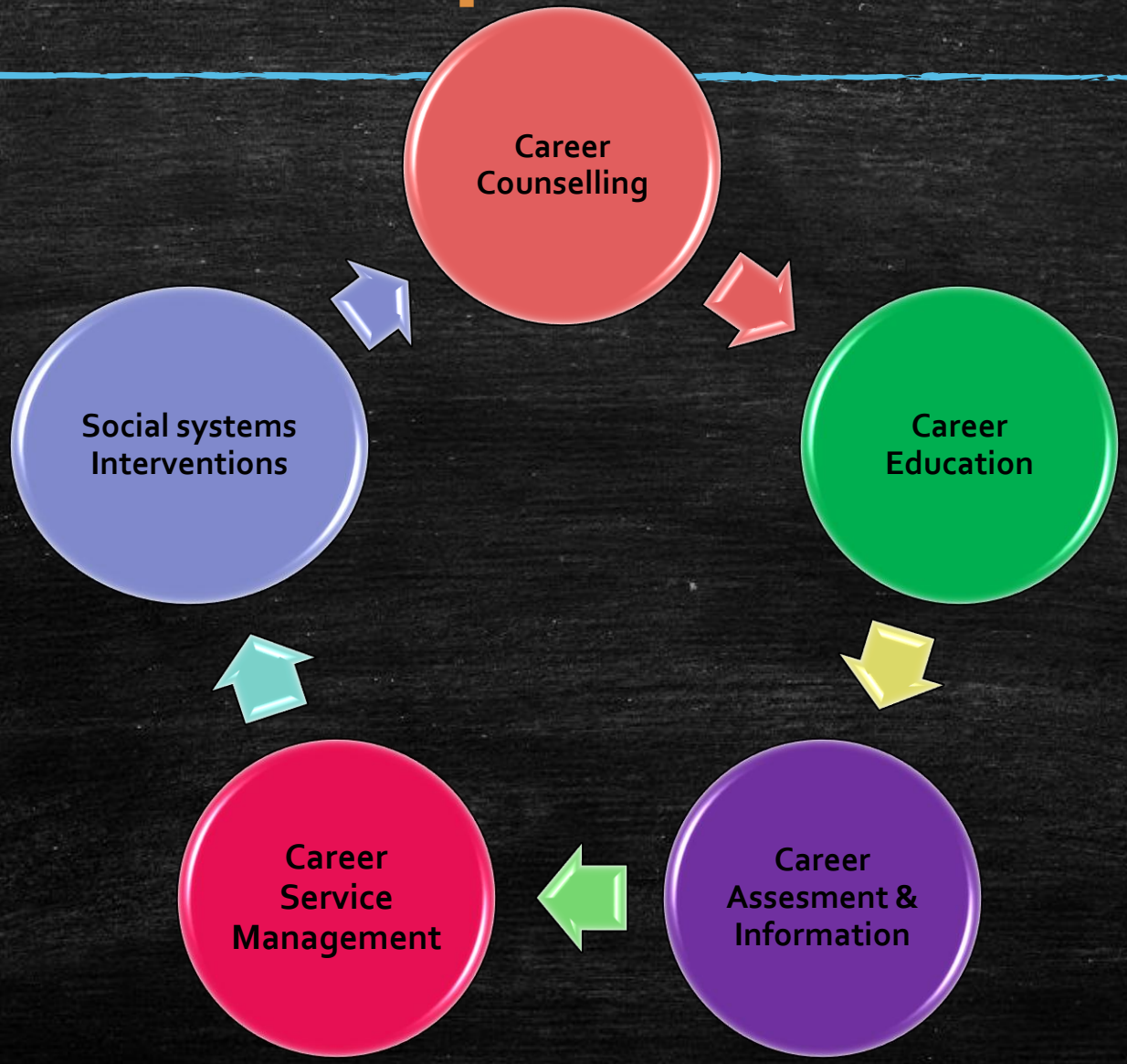

Stabilare med flere ben

- Samtalsbenet – informerar, synliggör, motiverar etc
- Lärandebenet – är med och planerar samt genomför lärandeaktiviteter inom kunskapsområdet
- Informationsbenet – strukturerar och klargör information kring utbildning och arbetsliv
- Kompensatoriska benet (social justice) – kämpar med att synliggöra normer och värderingar som hindrar individer att göra väl underbyggda val

Samtal som verktöj

- Det begränsade samtalet – I ett eller flera samtal hanterar vi problemsituationer med en rad olika samtalsmetoder
- Det dynamiska samtalet – som ovan men vi kompletterar i form av karriärundervisning, studiebesök, praktik, gästföreläsare, skuggning, intervjuer med yrkesföreträdare etc
- ”Skal vi hygge oss eller skapa verktöj for fremtiden?”

De dubbla rollerna

- För de flesta elever är ”kartan” över valmöjligheter väldigt snäv och begränsad av genus, socialt ursprung, etnicitet och den lokala kulturen.
- Men, enligt de själva väljer de fritt och utan påverkan…
- Forskningen visar att elevernas val begränsas av alla faktorerna ovan och leder till kompromisser som eleverna inte alltid är bevist om
- **Vår opgave: Att bredda, öppna nya perspektiv och överskrida barriärerna och att hjälpa ungdomar att bli mer bevist om sina starka och svaga sidor och samtidigt ge kendskap om arbetsmarknaden….**

Valtilfælde

Indsigt

Självkännedom
Inre/Yttrel
Ryggsäck/habitus

Udsigt

Vilka alternativ?
Utbildning, erhverv, karriär

Fremsigt

Vart är jag på väg?
Vad behöver jag på resan?

Förändringstilfælde

Hjälp att hantera sociala problem

Hjälp att Hantera per-sonliga problem

Hjälp med hälsoproblem

Indsigt

Självkännedom
Inre/Yttrel
Ryggsäck/habitus

Udsigt

Vilka alternativ?
Utbildning, erhverv, karriär

Fremsigt

Vart är jag på väg?
Vad behöver jag på resan?

Karriärkarusellen

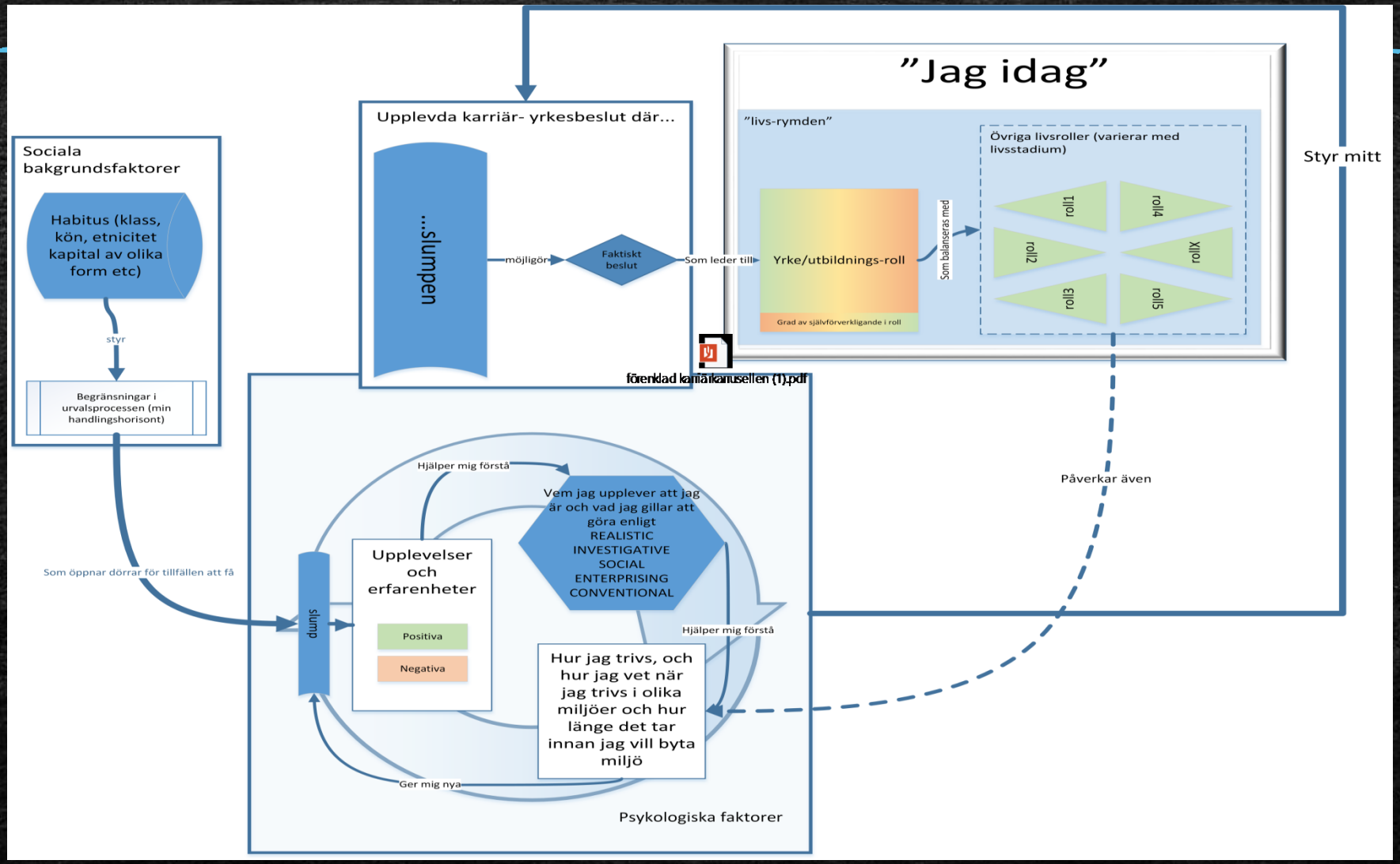

Different roles as travellers – or a way to describe your career journey

- The package holiday traveller with an early booking
- Interrailer with an open ticket
- The unexperienced traveller who hardly has been abroad
- The….

Dilemmat med målstyrning

Vad får eleverna?

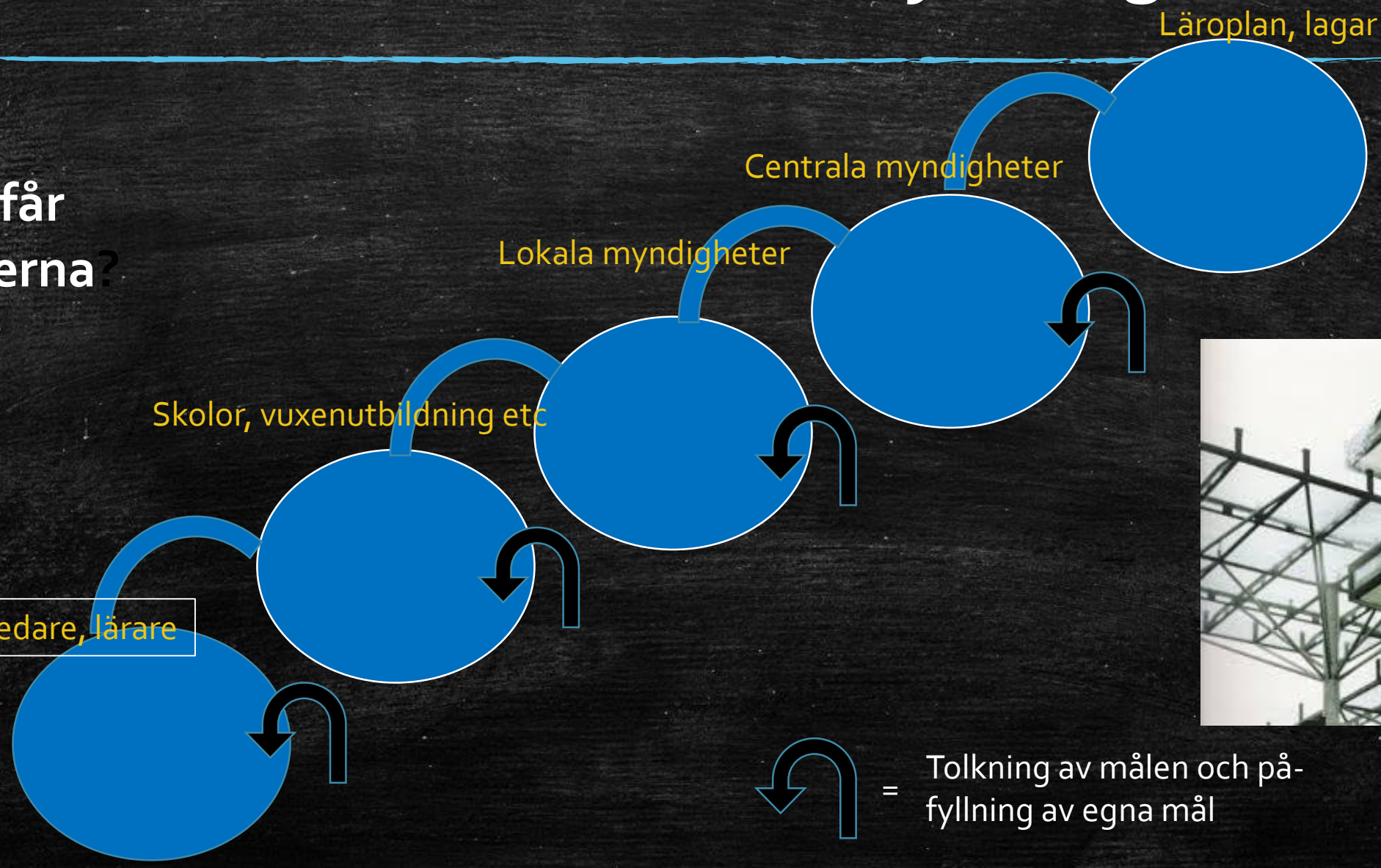

= Tolkning av målen och på-fyllning av egna mål

Tre steg mot fremtiden

Og nu over til Sverige...

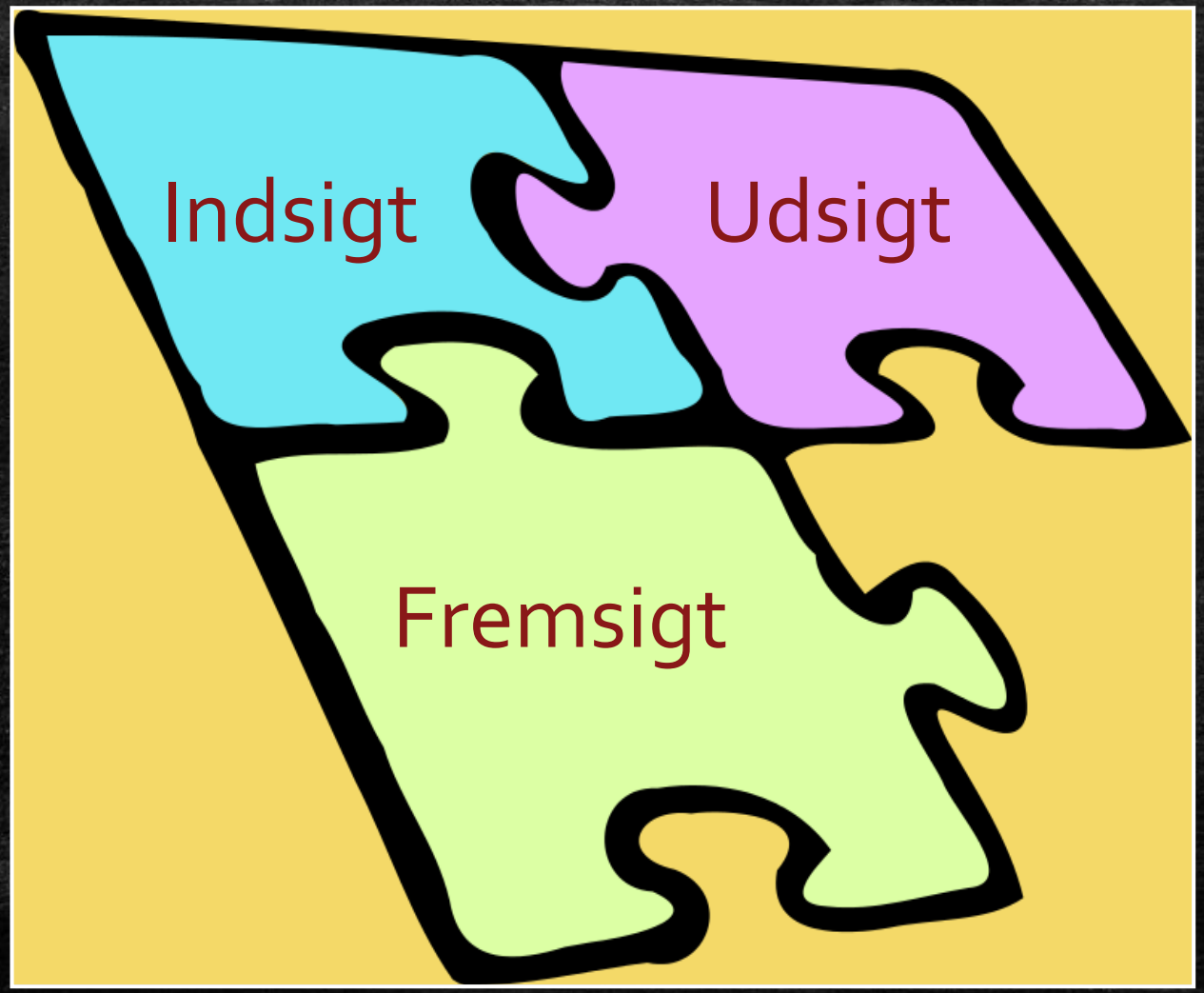

Husk at tale om rygsæk
Att förändra en elevs värderingar utan Indsigt är så gott som hopplöst!

Elevernas tankar om Insikt etc

- **Utsikt och Framsikt** skall skolan hjälpa till med. Men också **Insikt** för det är svårt att veta hur man är. Man borde snacka mer om hvordan man är som person.
- Jag tänkte mer på **Insikten**. Jag visste vad jag ville men sedan började jag tveka
- Jag vet inte. Det känns som om jag har alla tre för jag vet en del. Kanske veta mer om vem jag är som person alltså **Insikt**
- Samma här. Jag vet ju allt, men **Framsikt** kan förändras…
- Jag skulle behöva mer av **Insikt** och **Framsikt**. **Utsikt** har jag inga problem med.

Hur förberedda är eleverna?

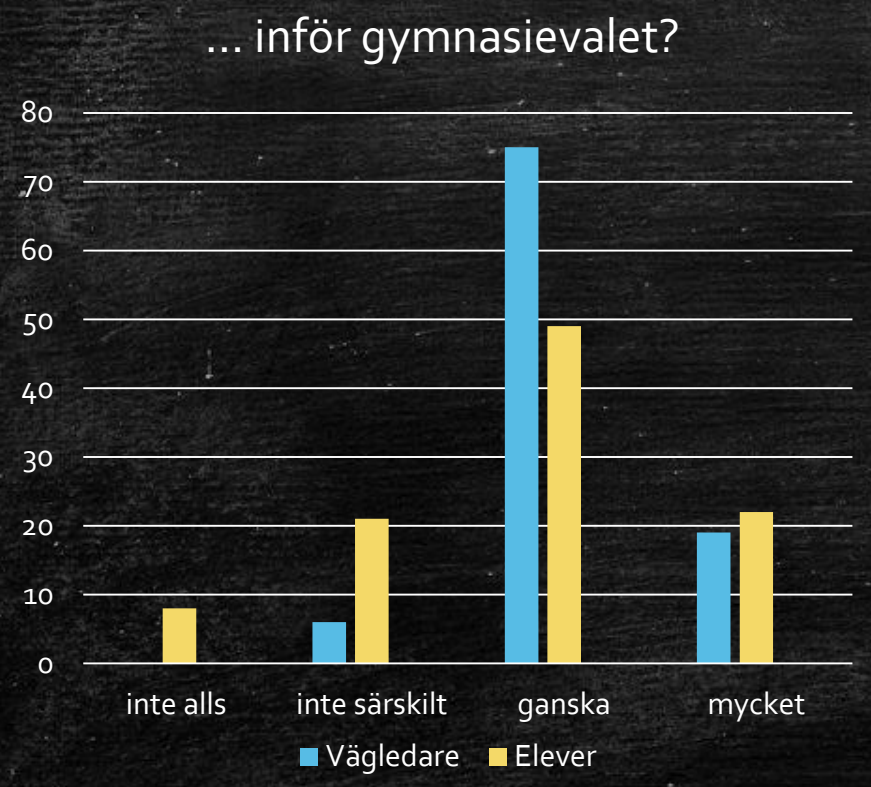

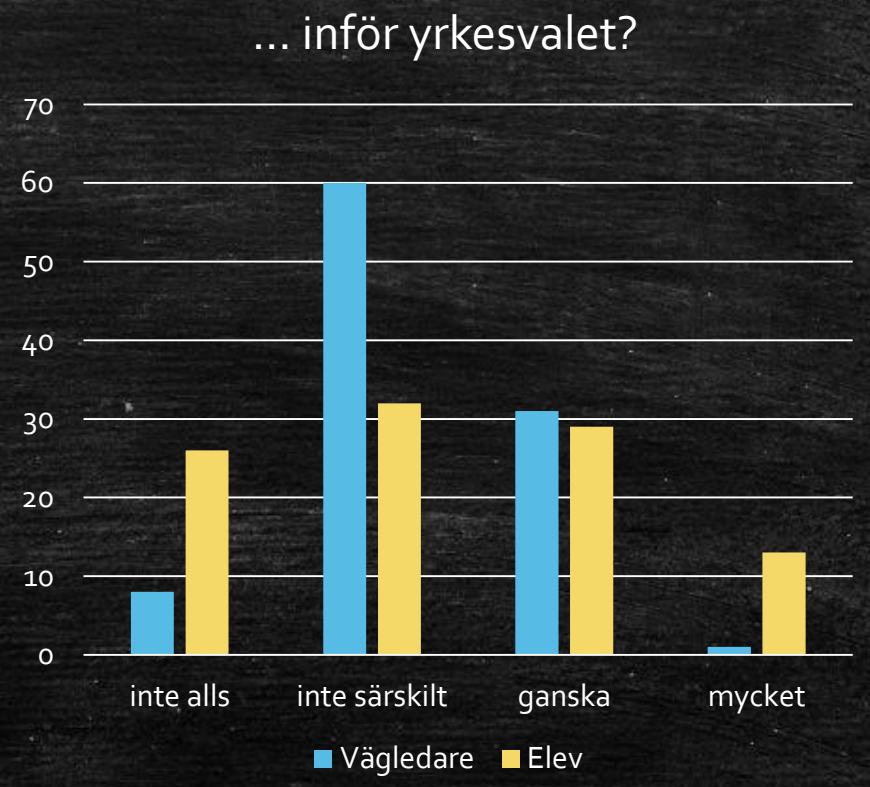

”Vad av följande har du lärt dig?”

Andel som svarat ”ALDRIG”

64 %	Hur jag förbereder mig för en anställningsintervju
61 %	Hur jag hittar information om ekonomiskt stöd
59 %	Hur jag får information om jobb där det saknas arbetskraft
55 %	Hur ett CV ska skrivas
44 %	Hur jag får reda på yrken där det lätt att få jobb
43 %	Hur jag hittar information om intressanta jobb
42 %	Hur jag söker jobb
14 %	Hur jag hittar information om intressanta gy-program

Och lärarna...

- Många engagerade lärare gör bra och välplanerade insatser
- Dock ofta utan inbördes samarbete och med ojämna mellanrum
- Inslag utifrån (föreläsare, arbetsliv etc) är alltför sällan koordinerade med övrig verksamhet
- Stödet från skolledningarna (ledelsen) varierar och är ofta för svagt
- Inga lärare har fått några kunskaper om ämnesområdet i sin lärarutbildning
- Införande av ett särskilt ämne har starkt support bland intervjuade lärare

Hoppet lever....

- 85% av vägledarna menar att de i allt väsentligt svarar för för karriärlärandeaktiviteterna på skolan, dock till viss del med samarbete med lärare.
- Nästan sex av tio rektorer leder inte verksamheten med elevernas karriärlärande på sådant sätt att olika personalgrupper involveras i enlighet med läroplanen (UbU 2017/18)
- 33 av 34 rektorer ser inte till att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledning. (Skolinspektionen 2015).

Hur tolkar vi det?

- Vägledning i bred bemärkelse – integration – har misslyckats.
- Tanken att alla lärare skulle ta ansvar gör att ingen tar ansvar.
- Vägledning fyller en viktig funktion för individerna – uppskattad, leder framåt, ger redskap.
- Dock många svagheter. Sökandes självkännedom får inte tillräcklig plats. Utvärdering och uppföljning sällsynt.
- Organisationen, vägledarna, stukturerna, målsättningen eller vad har hindrat utvecklingen?

De olika nivåerna

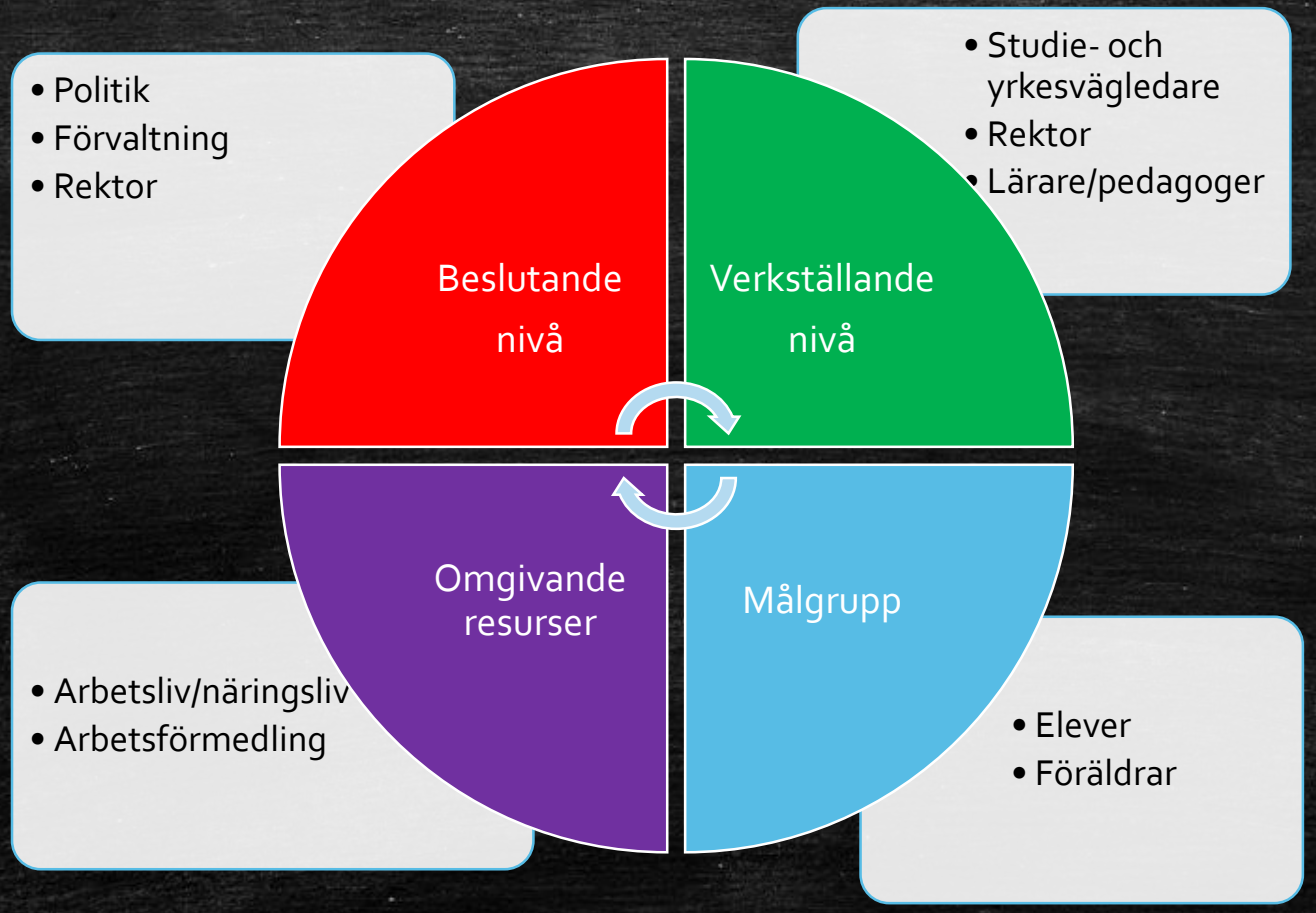

Arbetslivet utanför

- Påståendet att **arbetslivet i regionen engagerar sig i elevernas framtidsval instämmer endast 25 % av vägledarna helt eller delvis i,** och en tredjedel tycker inte alls att det stämmer. Att skolan ser prao (praktik i erhverslivet) som ett led i elevernas karriärlärande instämmer 60 % helt eller delvis i.

Alla måste vara med!

Beslutande

Tydligt uppdrag
Aterkopplling/utvärdering
Ansvarstagande

Verkställande

Kartläggning – karriärteam
Skapa struktur
Fördela ansvar
Utnyttja resurser

Omgivande resurser

Samverka!!
Öppna "dörrarna"

Val av framtid- en kompromiss

- De yttre faktorerna
- Socialgrupp – Genus – Etnicitet –Stad/land – påverkar möjligheter och begränsningar
- De inre faktorerna
- Anlag – förmåga – intressen - värderingar, normer, attityder - färdigheter, kunskaper - självkännedom, självförtroende
- Slumpfaktorer
- Något händer i våra liv som vi inte har kunnat förutsäga eller har kontroll över

Tre scenarior

- **Valfrihetsscenariot** – välj vad du känner för. Den som "brinner" för något klarar sig alltid. **Risk:** Många elever hamnar i en utdragen valprocess med många byten.
- **Matchningsscenariot** – välj där jobben finns. Sverige har inte råd med "lyxutbildningar" som inte leder till jobb. Förlust för samhället och individen. **Risk:** Vi vet inte var jobben finns om X år. Alltför begränsad valfrihet.
- **Balansscenariot** – Viktigt med rimlig valfrihet men samtidigt tydligare bilder av arbetsmarknadens behov. **Risk:** Hur finner vi balansen så att ungdomar tar ansvar för sina egna liv?

Vilka budskap sänder vi ut?

Idealbilden från beslutsfattare

- Matchningen fungerar – elever väljer där jobben finns
- Byten av utbildning och avbrott har minimerats
- I stort sett alla ungdomar avslutar en ungdomsudannelse
- Vuxna elever går snabbt igenom vuxenutbildningen
- I alla ämnen belyses frågor kring skola-arbetliv
- Genom e-vägledning kan kvaliteten ökas och sparas….
- Det finns en röd tråd i undervisningen om skola-arbetsliv från förskola till voksenudannelse
- Alla elever säger sig välja fritt…

Och vägledning i dess bästa form

- Hjälper ungdomar och vuxna att navigera och välja i ett alltmer oöverskådligt samhälle
- Bidrar till bättre kunskaper hos ungdomar och vuxna om arbetsliv och utbildning
- Reducerar osäkerhet inför val och bidrar till att fler utbildar sig i olika åldrar
- Stödjer ungdomar och voksna som är på väg att förlora fotfästet
- Bidrar till bättre matchning mellan efterfrågan och utbud
- Minskar byten och avhopp
- Vidgar perspektiv genom information om normer och värderingars roll i val av framtid

Ett godt exempel

- Läraren i tyska och engelska, som är mycket engagerad i frågor om arbetsliv och utbildning beskriver hur eleverna i tyska skriver om sina prao-erfarenheter, om drömjobb och om sina framtida planer. I engelska kan detta ytterligare fördjupas i inslaget "Future jobs" som hon ofta har när eleverna kommer tillbaka från praon. Då lyssnar de på klipp från Youtube där folk berättar om sina jobb och diskuterar sedan detta i klassen. En annan uppgift hon brukar ge är att be eleverna att tänka framåt.
- De jobbar två och två med att skapa ett jobb som de tror finns om 20 år. Det är mycket med robotar… Men, de menar att man ändå behöver relationer med människor .
- Hon konstaterar: Eleverna är helt tomma då vi tar upp det i åttan . De vet t ex inte vad arbetsgivare och arbetstagare är för något .

Og tilbake igen!

- Forstår vejlederen ikke sin placering i det institutionelle helhed og på **forhand har lagt en kurs**, der tager hensyn til underliggende skaer og interesser, får vi den **hovedlöse sejlads**, der ofte vil vare praeget af, at vejlederen ureflekterat vaelger en side uden hensynstagen til helheden, og först derefter begynder at forstå, hvor han eller hun har anbragt sig.
- Men der er ikke noget engang for alle faerdigtegnet sökort at erhvereve og styre efter. **Der må hele tiden tages bestik af situationen, og ens analyser og målsaetninger må löbende revideres.**
- (Jörgensen, 1986)

Tid att summera

- Not even the policymakers and politicians know how to solve the dilemmas
- Be clearer for yourself and others how you define career counselling
- Dig where you stand. Asses your own working situation. What are the expectations?
- Be clear to your employers – I can do this but not this…
- Changing values and attitudes is not just two interviews and a cloud of dust. They need experiences.
- Open up for more cooperation with the surrounding working life
- **But remember**
- ”They” need us in a changing world of educations and careers
- Make your silent knowledge an open and visible knowledge

Multiinstrumentalisten

- Vägledarnas ”tysta” kunskap är också ett begrepp som behöver tydliggöras. Vad innebär det och hur mycket är erfarenhetsbaserat respektive vilar på forskning inom området.
- En sådan beskrivning innebär också en avgränsning där vägledningens **möjligheter och begränsningar** behöver diskuteras.Vägledning kan inte lösa hela skolans eller arbetsmarknadens problem men de kan vara en god kraft i att hjälpa individer i utbildnings- och arbetslivsdjungeln. Då behövs många olika typer av kompetenser, verktyg och metoder. Kort sagt en
- **multiinstrumetalist i skärningspunkten mellan skola och arbetsliv.**

Om du under det senaste åren inte har ändrat en uppfattning eller förvärvat en ny, bör du kolla din puls. Du kanske är död.

(Burgess, författare 1866-1951)